

Interreg

Latvija–Lietuva

Eiropas Reģionālās attīstības fonds

EIROPAS SAVIENĪBA

LLI-187 “Starptautiskais kultūras
maršruts “Baltu ceļš”/ “Balts’ Road”

APMĀCĪBAS:

BALTU KULTŪRVĒSTURISKAIS MANTOJUMS KĀ KULTŪRAS MARŠRUTS

**Sēļu arheoloģiskās vietas jeb
Augšzemes senās dzīvesvietas**

Juris Urtāns
Prof., Dr.hist., Dr.habil.art.

JURIS URTĀNS

AUGŠZEMES EZERI

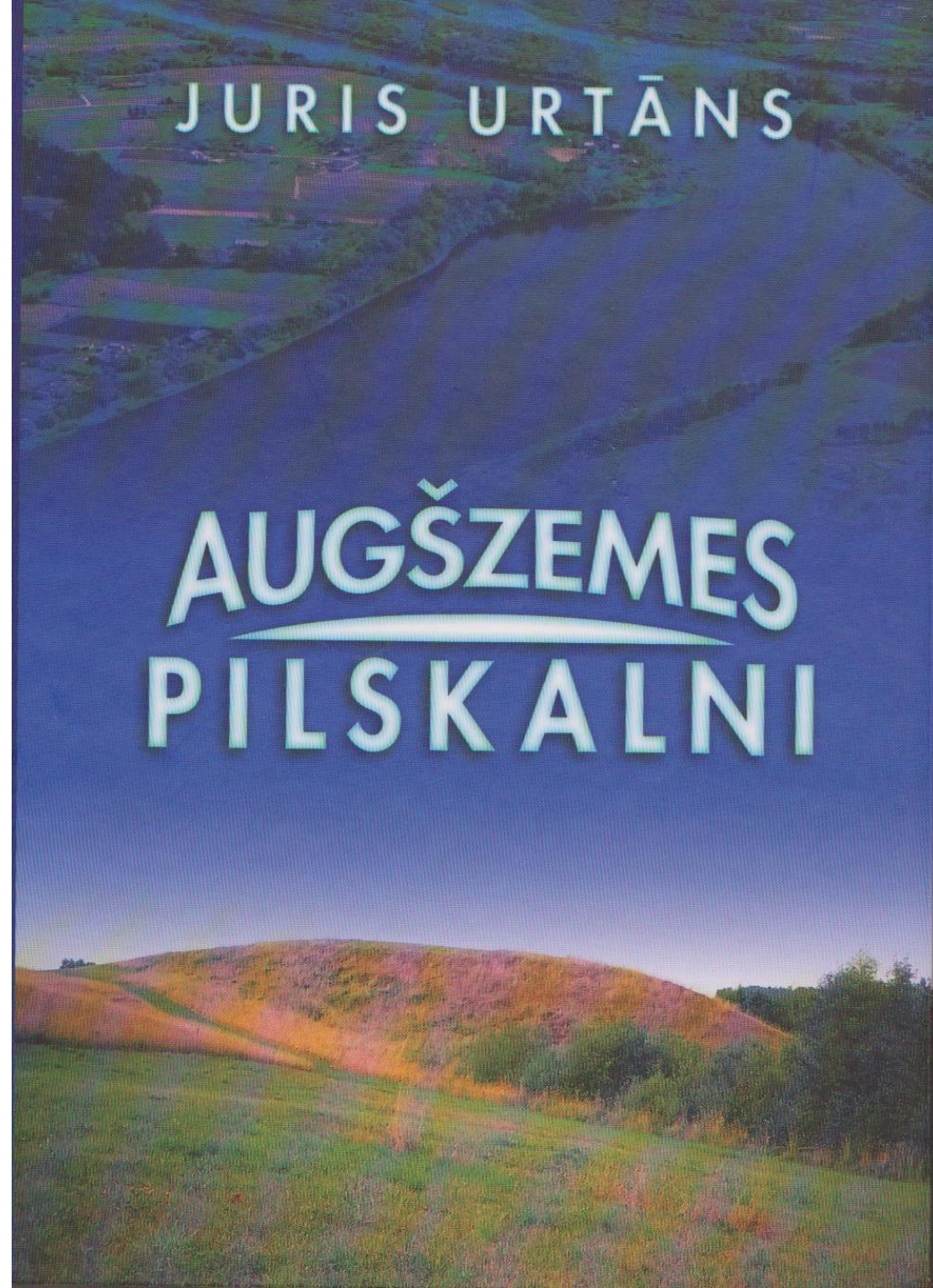
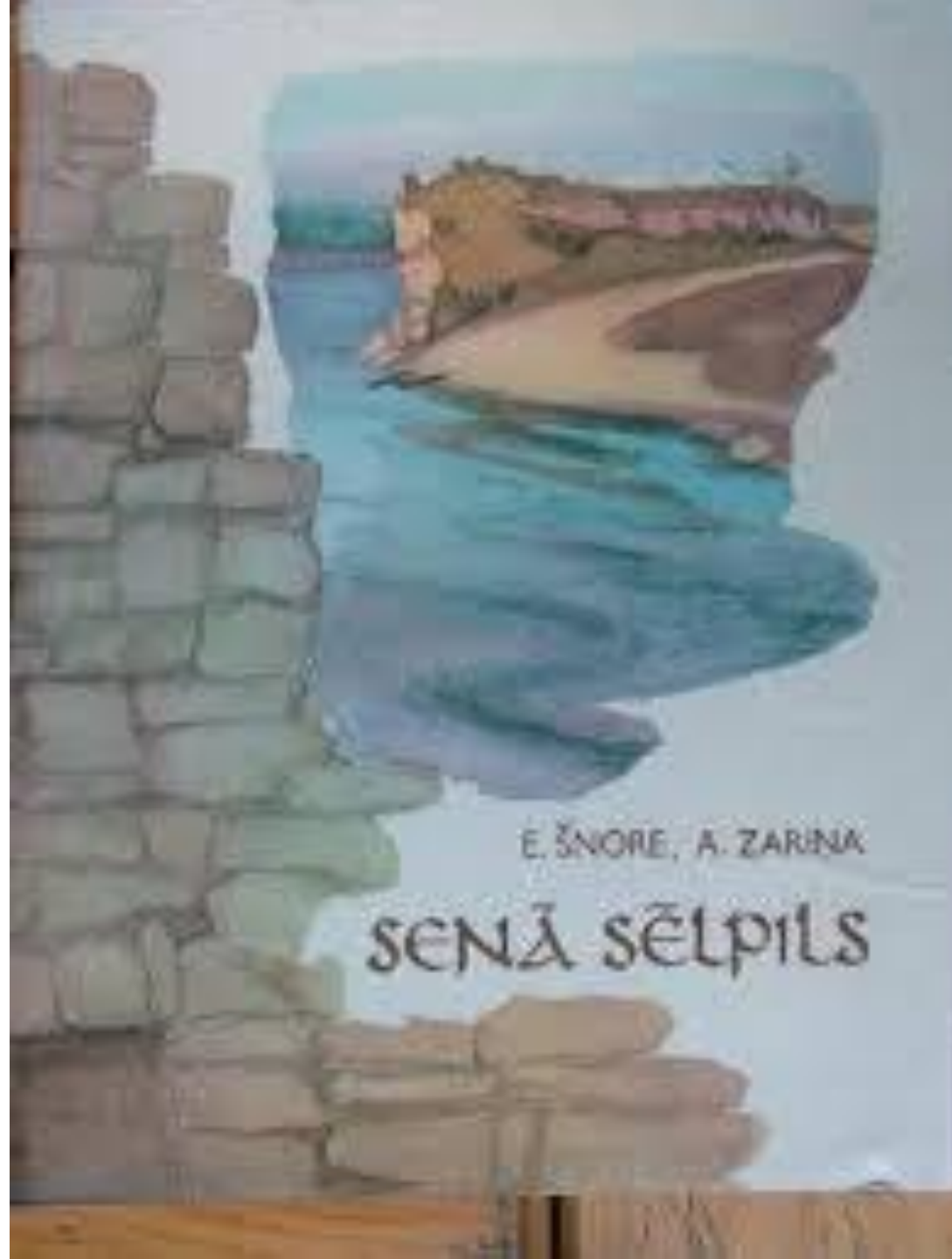

arheoloģija un folklorā

SLATE un SLATES SILS

folklorā un arheoloģija

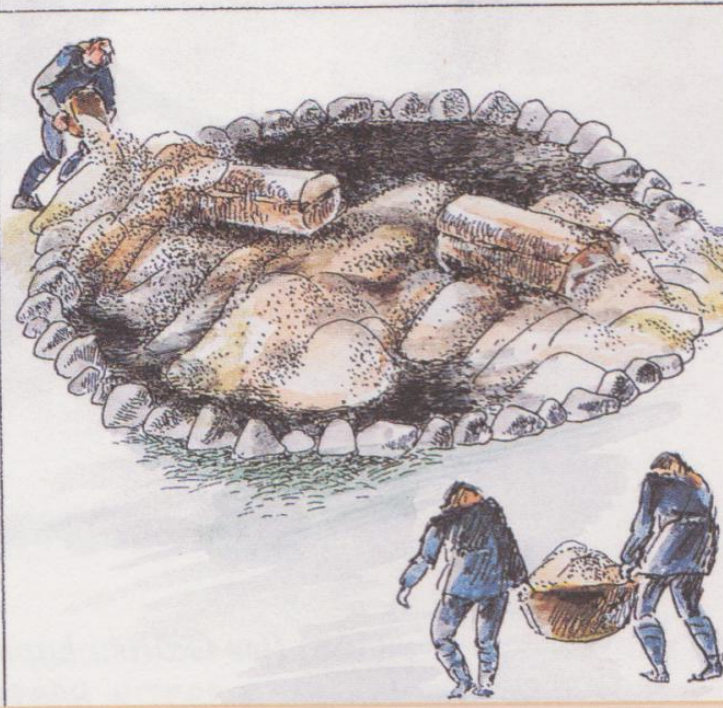
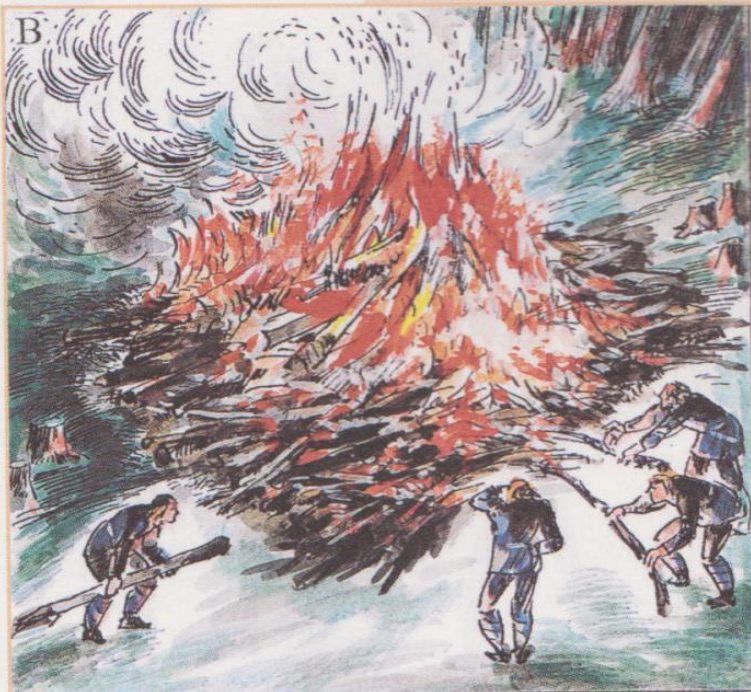
JURIS URTĀNS

**DZĪVE
DZIRKAĻU
,
PILSKALNĀ**

Baltija 1.–4. gs.

0 50 km

Baltu kapu
uzkalniņa
izveidošanas
gaitas
rekonstrukcija

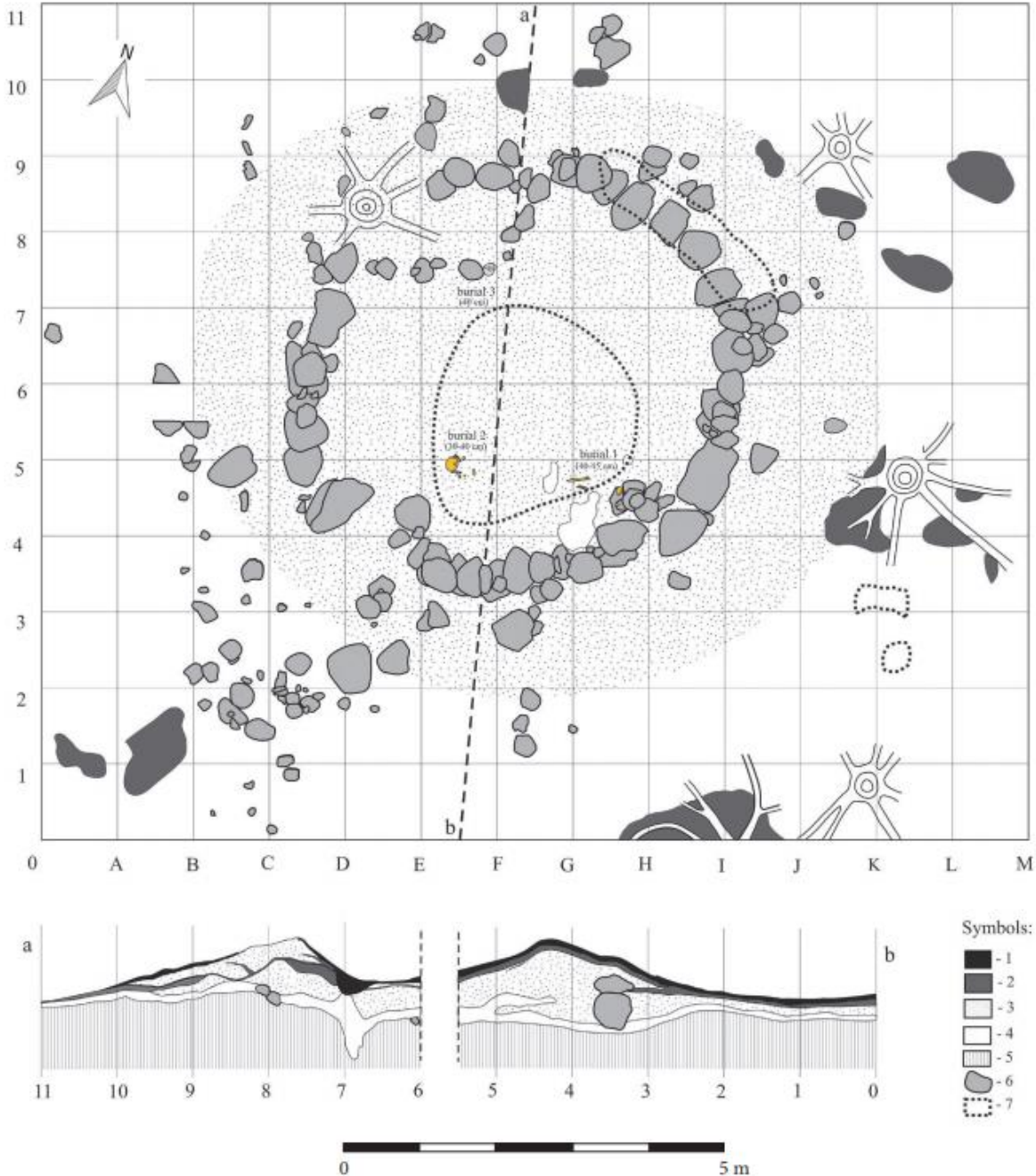

Fig. 4. Barrow XI at a depth of 0.1–0.9 m: 1 – turf, 2 – dark grey layer saturated with pieces of charcoal, 3 – yellow sand with some pieces of charcoal, 4 – light grey layer with pieces of charcoal, 5 – subsoil, 6 – stone, 7 – disturbed area (a pit) observed before the excavation. Drawing by E. Guščika.

**Rubenes Dronku
senkapu uzkalniņš
Pēc: Guščika, 2017.**

Baltija 5.–10. gs.

0 50 km

Aknīstes novads

903	Valsts nozīmes	Krastu apmetne	Gārsenes pagasts;
901	Vietējas nozīmes	Kurmišķu pilskalns	Gārsenes pagasts;
882	Valsts nozīmes	Susējas (Aknīstes) pilskalns	Aknīstes pagasts;

Jēkabpils novads

981	Valsts nozīmes	Antūžu apmetne	Zasas pagasts;
932	Valsts nozīmes	Kaldabruņas pilskalns ar apmetni	Rubenes pagasts;
926	Valsts nozīmes	Dronku apmetne	Rubenes pagasts;
907	Vietējas nozīmes	Biržu pilskalns	Kalna pagasts;
891	Valsts nozīmes	Dignājas pilskalns un apmetne	Dunavas pagasts;
890	Valsts nozīmes	Galenieku apmetne	Dunavas pagasts;
889	Valsts nozīmes	Drancānu apmetne	Dunavas pagasts;
887	Valsts nozīmes	Avotiņu apmetne	Dunavas pagasts;
886	Vietējās nozīmes	Dignājas baznīcas apmetne un senkapi	Dignājas pagasts;
875	Valsts nozīmes	Kaupres pilskalns	Ābeļu pagasts;

Neretas novads

120	Valsts nozīmes	Strobuku pilskalns ar apmetni	Pilskalna pagasts;
119.	Valsts nozīmes	Muldenieku pilskalns (Upurkalns)	Neretas pagasts;

Salas novads

961	Valsts nozīmes	Speldžu apmetne	Sēlpils pagasts;
958	Valsts nozīmes	Sudrabkalns - pilskalns	Sēlpils pagasts;
945	Valsts nozīmes	Baltiņu apmetne II	Sēlpils pagasts;
944	Valsts nozīmes	Baltiņu apmetne I un Velna akmens - kulta vieta	Sēlpils pagasts;
942	Valsts nozīmes	Babrānu pilskalns	Sēlpils pagasts;
940	Valsts nozīmes	Sēlpils pilskalns un viduslaiku pils	Sēlpils pagasts;
934	Valsts nozīmes	Stuburu apmetne	Salas pagasts;

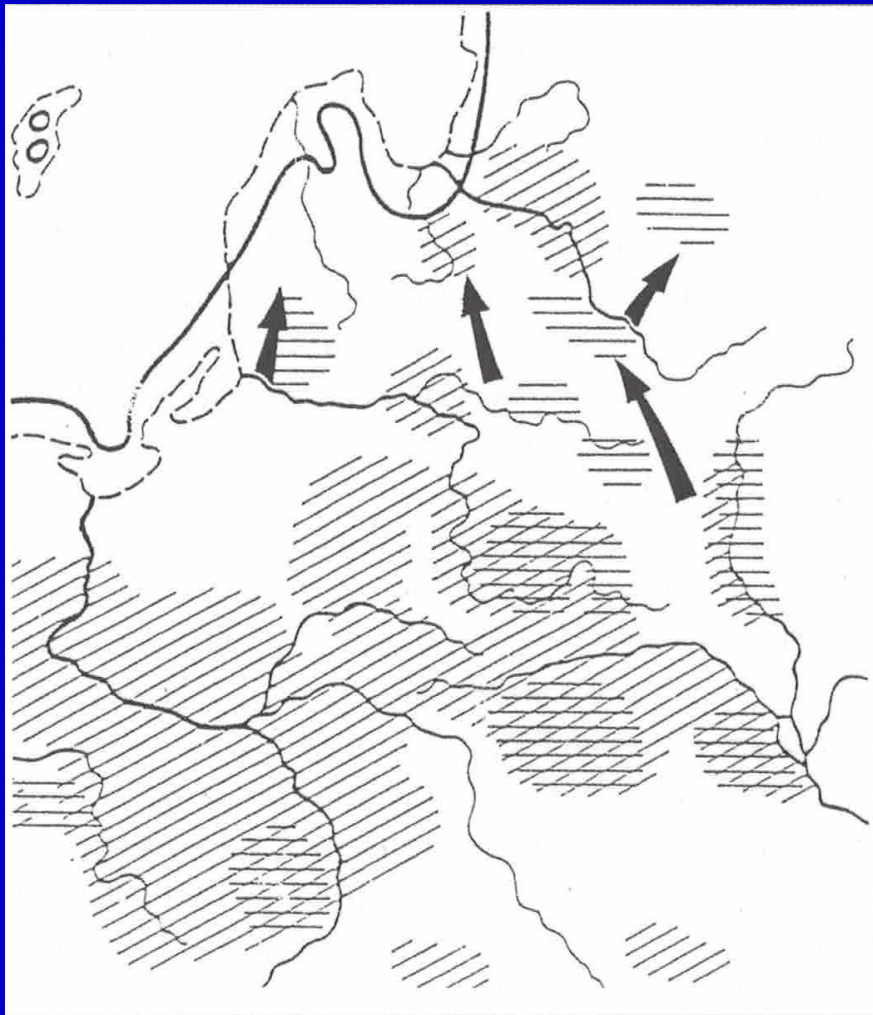
974	Vietējas nozīmes	Vilciņu apmetne	Viesītes pagasts;
973	Valsts nozīmes	Sērpiņu pilskalns	Viesītes pagasts;
972	Vietējas nozīmes	Plūdu apmetne un senkapi	Viesītes pagasts;
971	Valsts nozīmes	Kūliņu pilskalns	Viesītes pagasts;
966	Valsts nozīmes	Maizišu pilskalns	Viesītes pagasts;
939	Valsts nozīmes	Skosu pilskalns ar apmetni	Saukas pagasts;
925	Valsts nozīmes	Margaskalns - pilskalns ar apmetni	Rites pagasts;
923	Valsts nozīmes	Svilbānu apmetne	Rites pagasts;
922	Valsts nozīmes	Kņāvukalns - pilskalns ar apmetni	Rites pagasts;
919	Valsts nozīmes	Stupeļu kalns - pilskalns ar apmetni un kulta akmeni	Rites pagasts;
918	Valsts nozīmes	Krīgānu ezersalas apmetne un senkapi	Rites pagasts;
899	Vietējas nozīmes	Saukas pilskalns	Elkšņu pagasts;
895	Vietējas nozīmes	Kļaužu apmetne	Elkšņu pagasts;

Viesītes novads

Jaunjelgavas novads

137	Valsts nozīmes	Zilais kalns - pilskalns	Sunākstes pagasts;
134	Valsts nozīmes	Grūbeles (Grūbļa) kalns - pilskalns	Staburaga pagasts;
121	Valsts nozīmes	Sērenes pilskalns	Sērenes pagasts;

SENĀKO IEDZĪVOTĀJU IENĀKŠANAS CEĻI LATVIJĀ

I. Zagorska. *Senie ziemeļbriežu mednieki Latvijā*. Zinātne, 2012.
- 47.lpp.

- Daugavas ieleja – Salaspils Laukskolas apmetne un savrupatradumu vietas. Dvietes senleja, Lubāna ezera apkārtnē.
- Lielupes ieleja - Jaunsvirlaukas Avotiņu apmetne un savrupatradumu vietas.
- Ventas upes ieleja un Baltijas jūras piekraste – savrupatradumi Lietuvas teritorijā un ziemeļbriežu ragu un kaula rīku atradumi.
- Latvijas teritorija – tālākā šobrīd zināmā ziemeļbriežu mednieku grupu izplatības robeža.

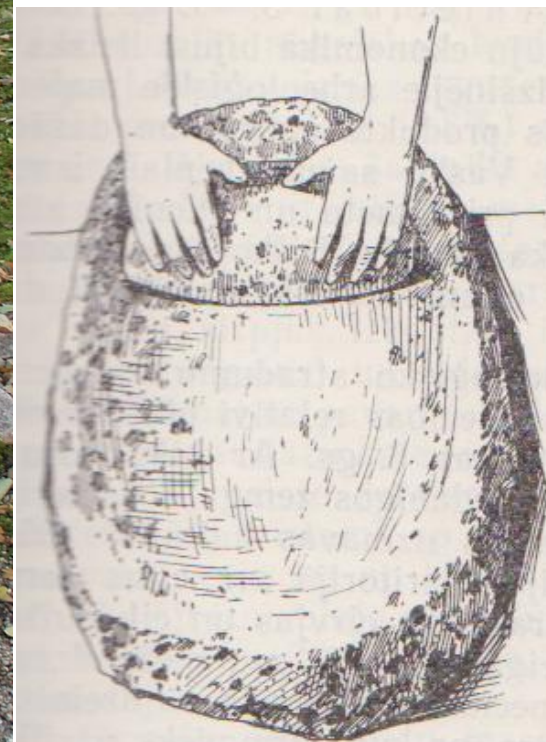

**Apmetnes
rekonstrukcija**

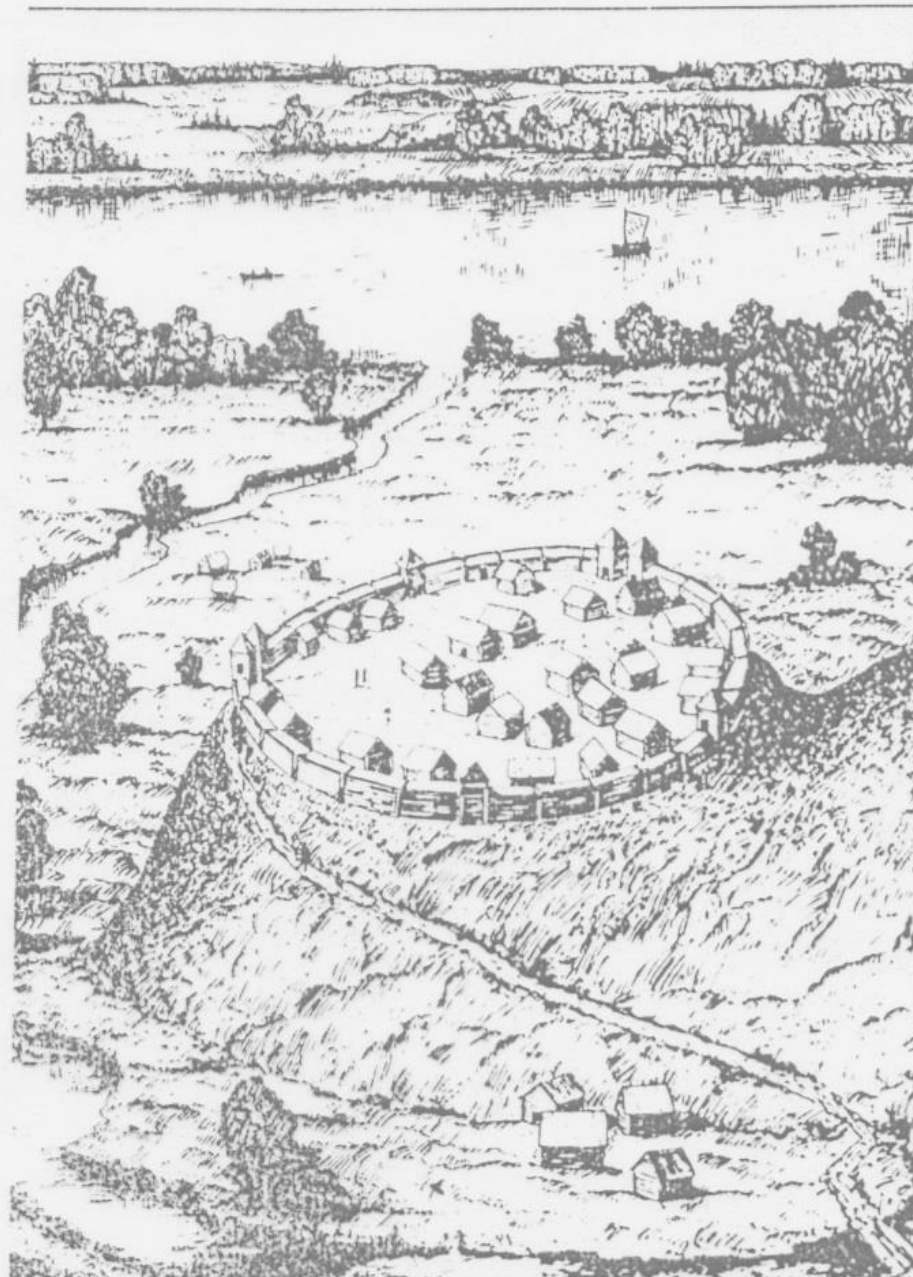

**Kultūrslānis
senajā
pilskalnā**

Elkšņi

Krustpils Asotes pilskalna apbūves rekonstrukcija

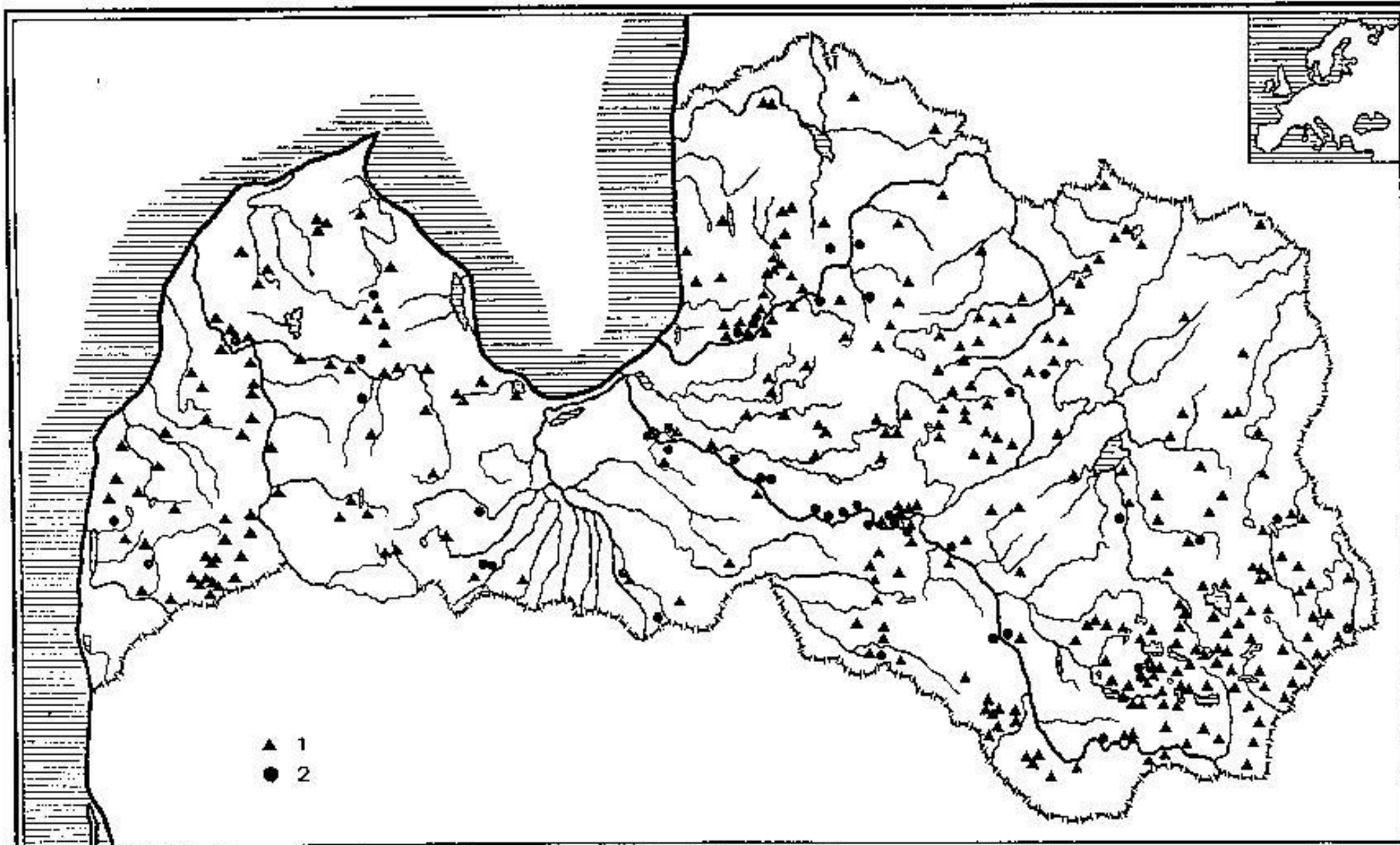

att. Asotes pilskalns (virseja (13. gs.) apbūves slāņa rekonstrukcija; pēc mākslinieka V. Vimbis zīmējuma).

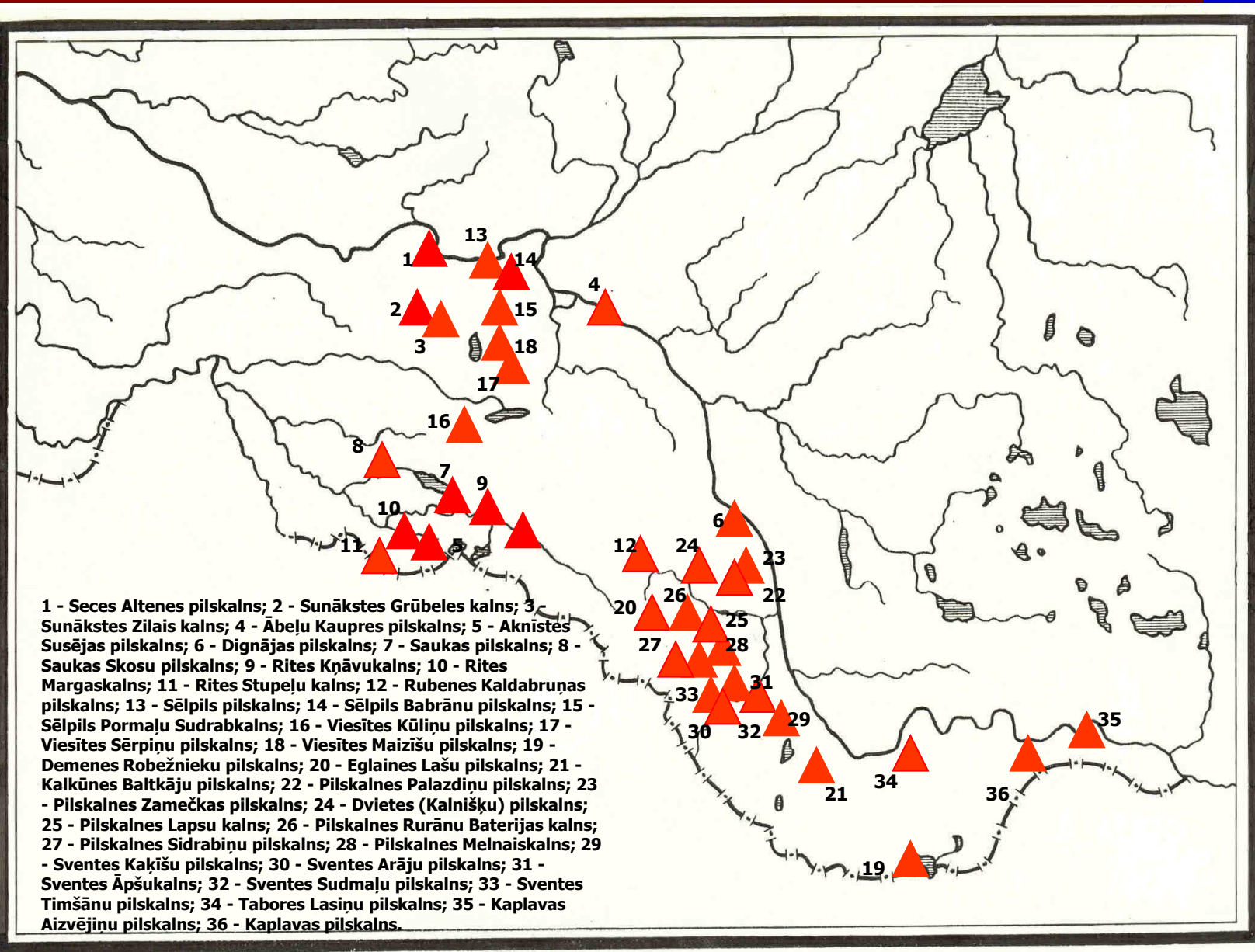
Pilskalnu galvenās pazīmes

- **pilskalna mākslīgi izlīdzinātā virsma - plakums**
- **īpaši stāvinātas vai terasētas nogāzes**
- **mākslīgi veidotu vaļņu un grāvju sistēma**
- **kultūrslānis ne vēlāks par vēlo dzelzs laikmetu (m.ē. 9.-12./13.gs.)**

Pilskalni Latvijā

Augšzemes pilskalni

Augšzemes pilskalni

1 - Seces Altenes pilskalns; 2 - Sunākstes Grūbeles kalns; 3 - Sunākstes Zilais kalns; 4 - Ābeļu Kaupres pilskalns; 5 - Aknīstes Susējas pilskalns; 6 - Dignājas pilskalns; 7 - Saukas pilskalns; 8 - Saukas Skosu pilskalns; 9 - Rites Kņāvukalns; 10 - Rites Margaskalns; 11 - Rites Stupeļu kalns; 12 - Rubenes Kaldabruņas pilskalns; 13 - Sēlpils pilskalns; 14 - Sēlpils Babrānu pilskalns; 15 - Sēlpils Pormaļu Sudrabkalns; 16 - Viesītes Kūliņu pilskalns; 17 - Viesītes Sērpiņu pilskalns; 18 - Viesītes Maizīšu pilskalns; 19 - Demenes Robežnieku pilskalns; 20 - Eglaines Lašu pilskalns; 21 - Kalkūnes Baltkāju pilskalns; 22 - Pilskalnes Palazdiņu pilskalns; 23 - Pilskalnes Zamečkas pilskalns; 24 - Dvietes (Kalnišķu) pilskalns; 25 - Pilskalnes Lapsu kalns; 26 - Pilskalnes Rurānu Baterijas kalns; 27 - Pilskalnes Sidrabiņu pilskalns; 28 - Pilskalnes Melnaiskalns; 29 - Sventes Kaķīšu pilskalns; 30 - Sventes Arāju pilskalns; 31 - Sventes Āpšukalns; 32 - Sventes Sudmaļu pilskalns; 33 - Sventes Timšānu pilskalns; 34 - Tabores Lasiņu pilskalns; 35 - Kaplavas Aizvējiņu pilskalns; 36 - Kaplavas pilskalns.

Augusts Bīlenšteins 1826-1907

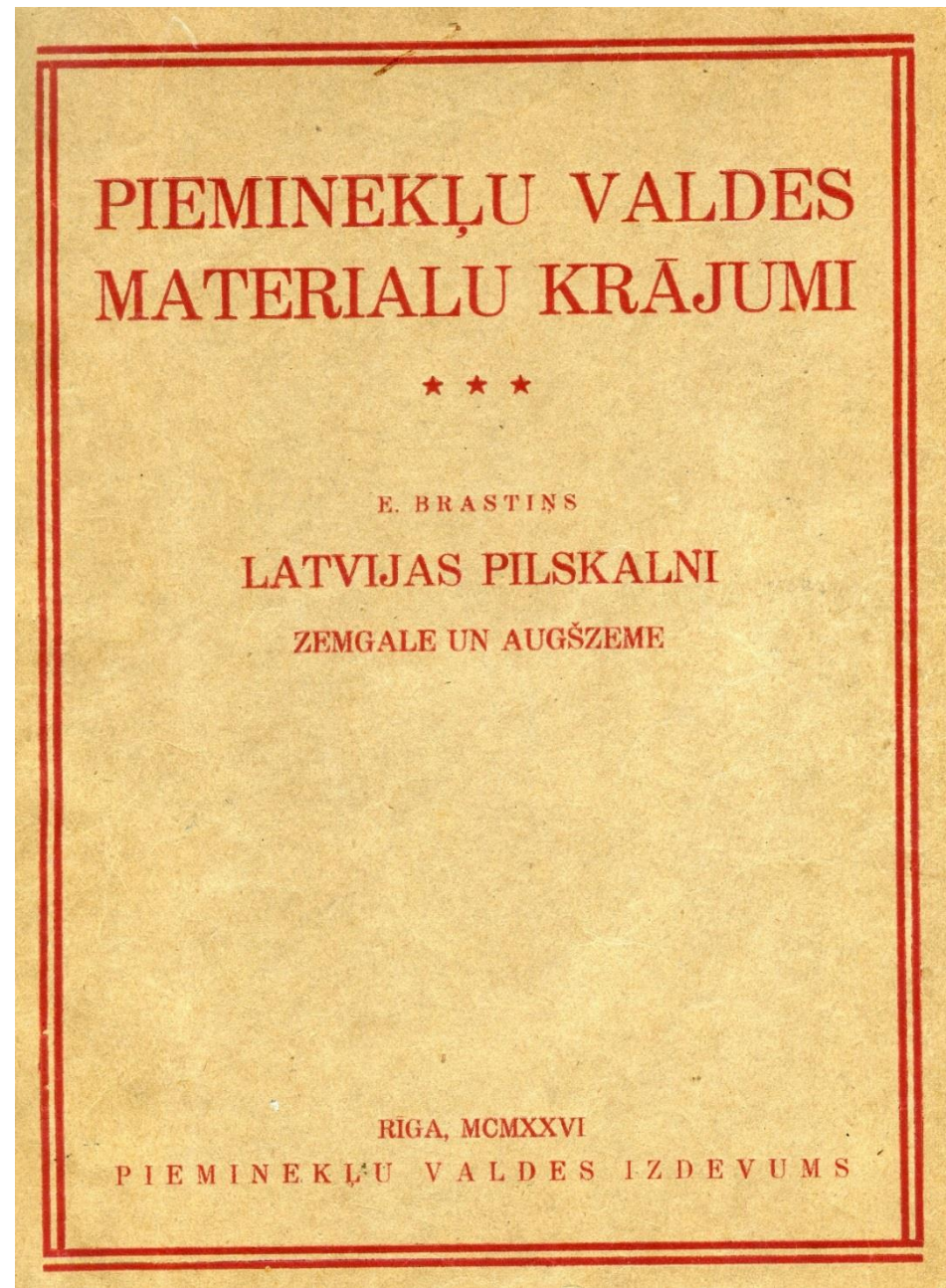
A. Bielenstein. Reisesskizen aus dem Oberlande. *Baltische Monatsschrift*. - Bd.29. - 1882. - S.569.-590., 611.-644., 707.-743.

A. Bīlenstein. Kurzemes augšgalā. *Latviešu Avīzes*. - 1883. - Nr.Nr.1.-8., 10.

E. Brastiņš. *Latvijas pilskalni. Zemgale un Augšzeme.* - Rīga: Pieminekļu valde, 1926.

**Ernests
Brastiņš
1892-1942**

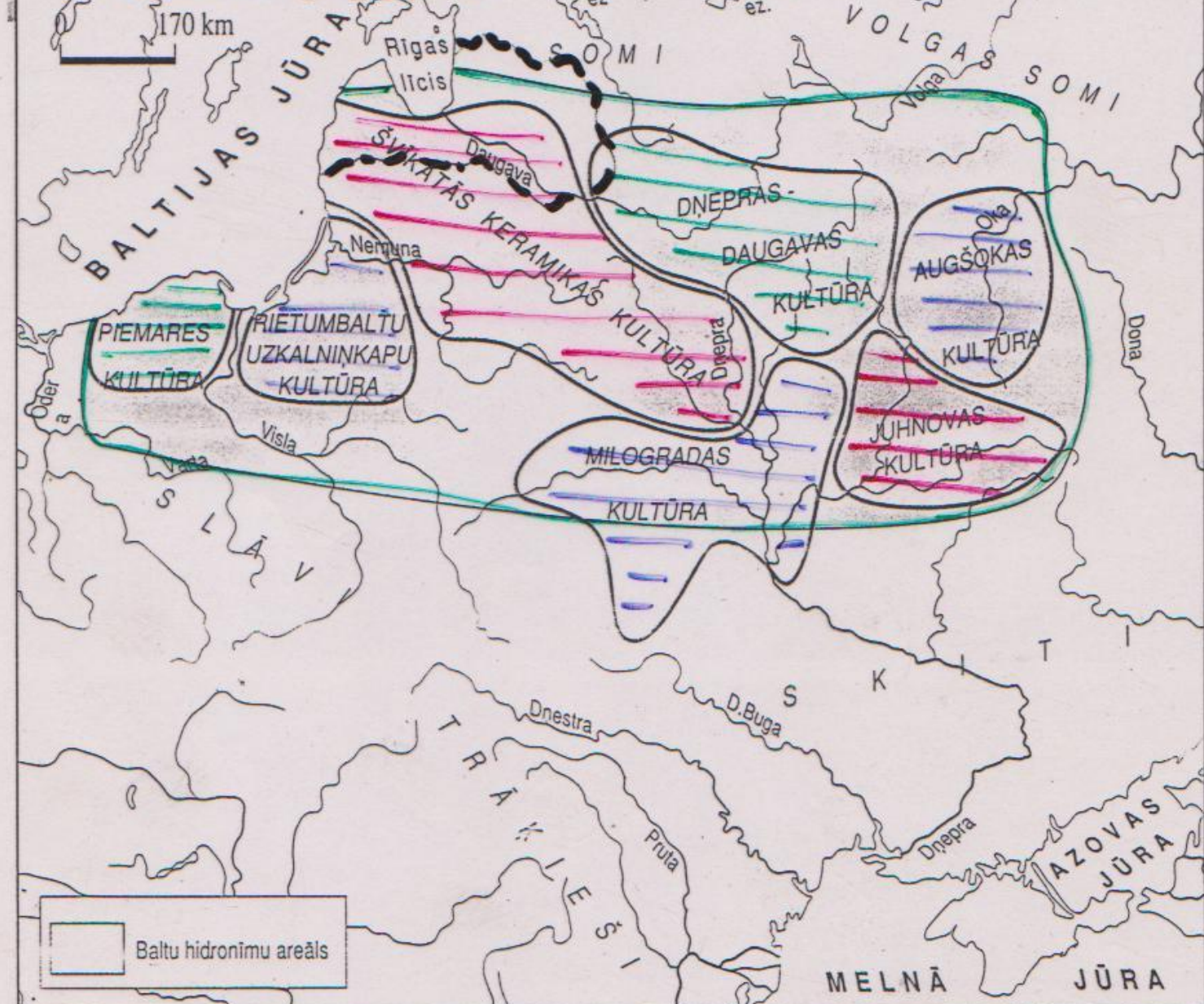

JURIS URTĀNS

AUGŠZEMES
PILSKALNI

J. Urtāns. *Augšzemes pilskalni*. – Nordik, 2006.

Baltu kultūras agrajā dzelzs laikmetā 500.–100. g. p.m.ē.

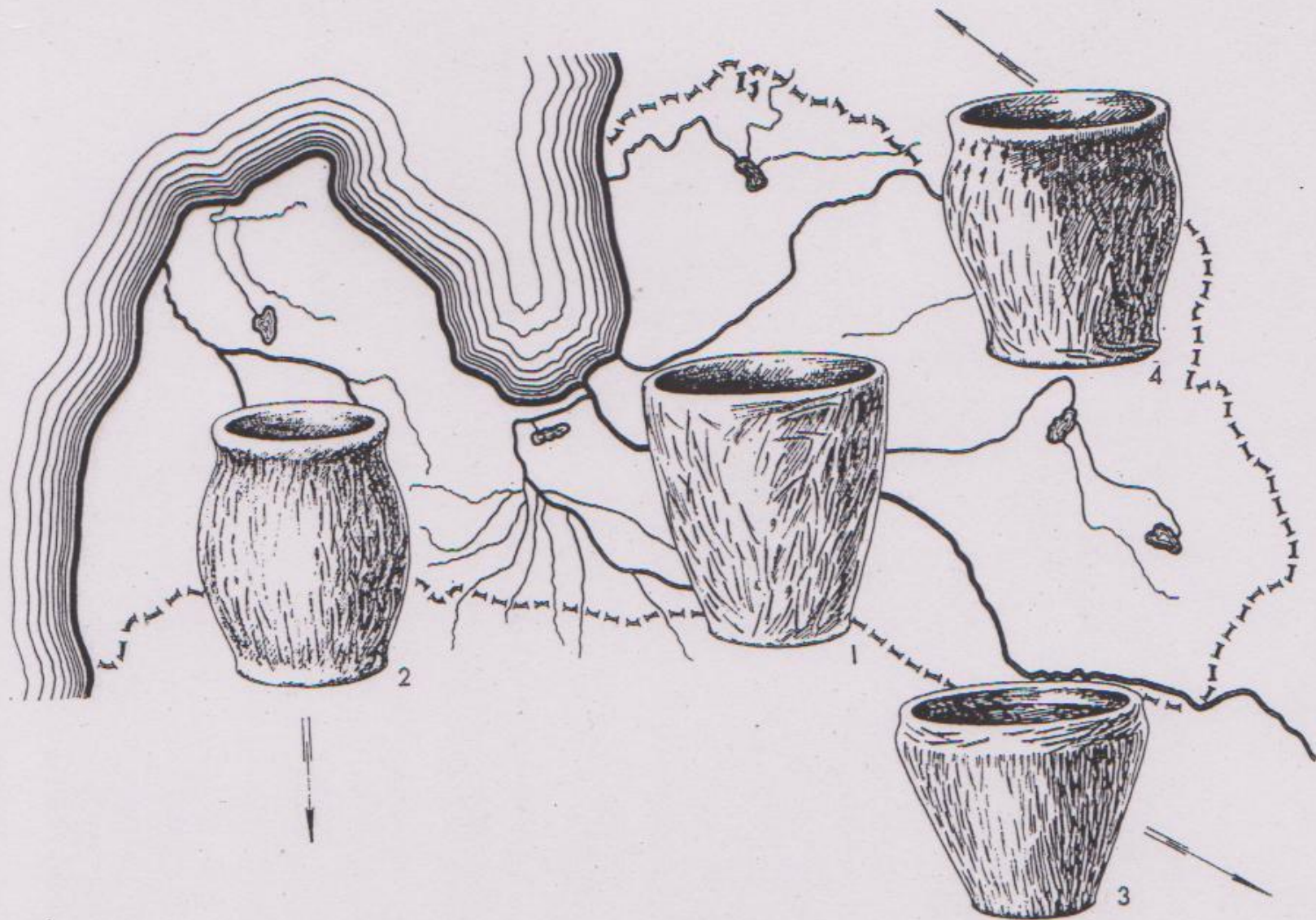

Рис. 5. Локальные варианты штрихованной керамики на территории Латвии:
1 — центральной части Латвии; 2 — западной части Латвии; 3 — юго-восточной части Латвии;
4 — северной части Латвии.

Švīkātās keramikas kultūra. Pilskalns

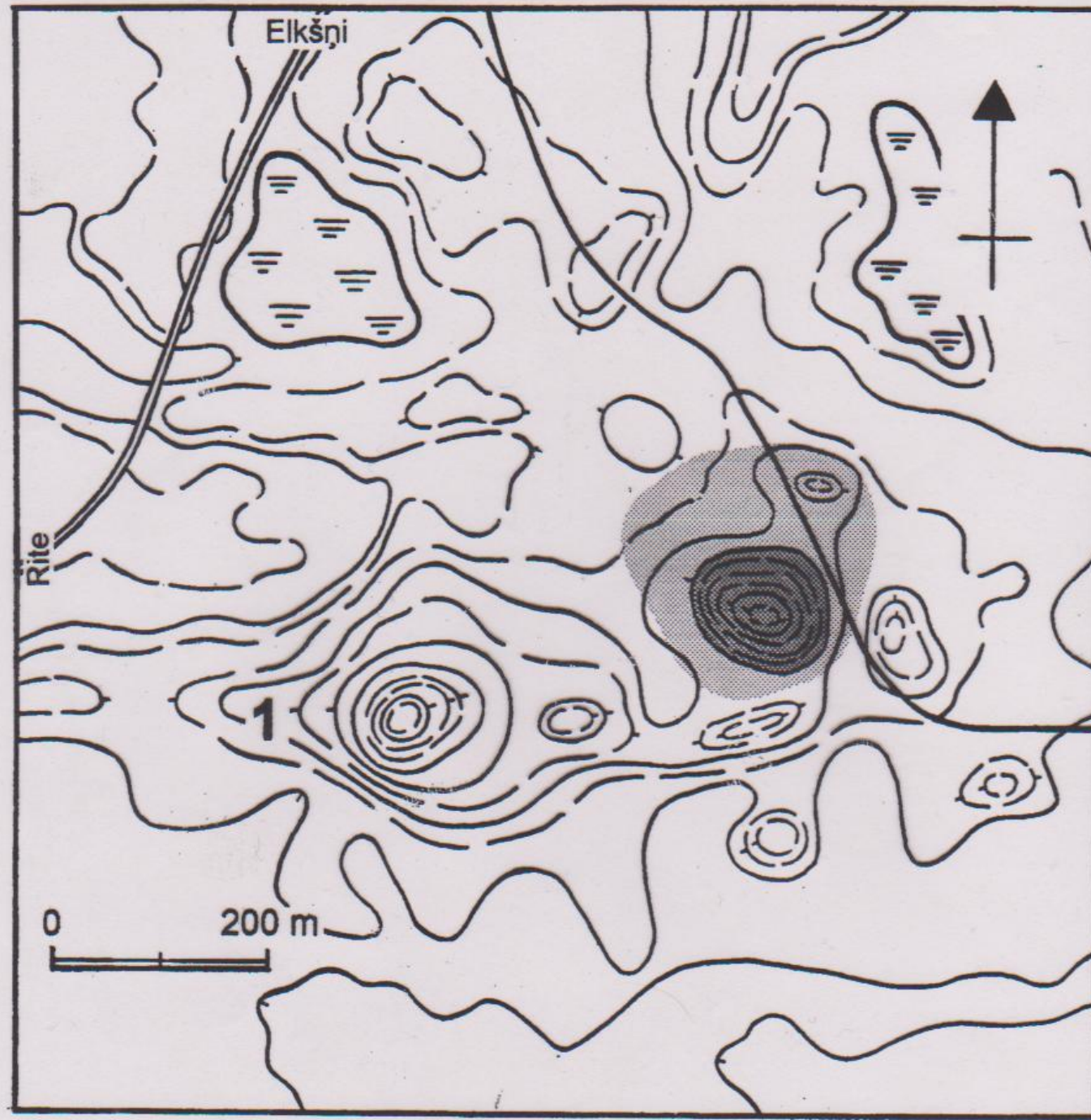
**Rites
Mārgas
kalns**

**Rites
Mārgas
kalns**

**Elkšņu Ilzu
(Garais)
ezers**

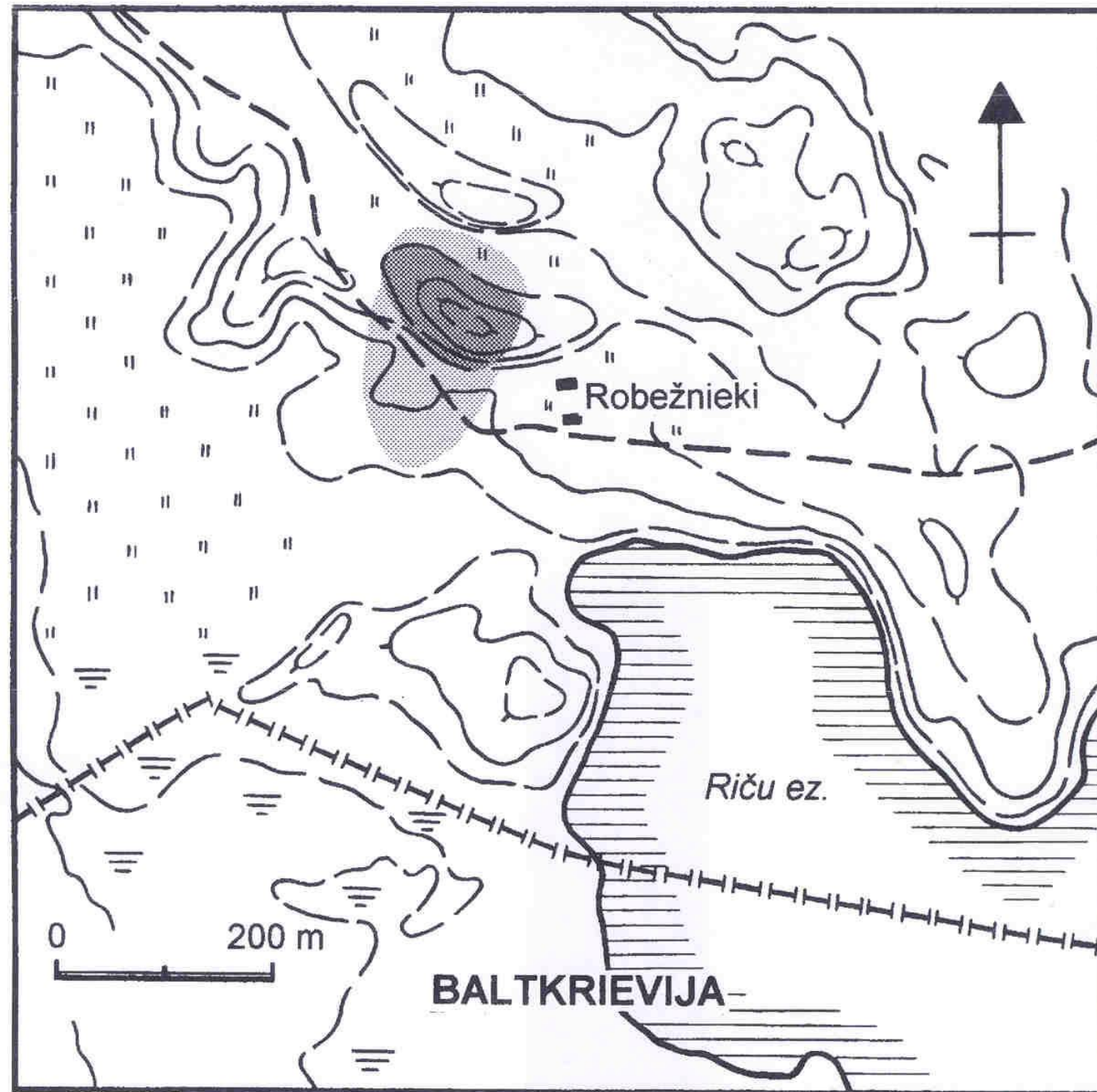
**Sēlpils
Pormaļu
Sudrabkalns**

An aerial photograph of a lush, green landscape. A winding dirt path or road cuts through the terrain, which is a mix of dense forests and open fields. In the upper center, a small, light-colored body of water is visible. The overall scene is peaceful and rural.

Viesītes Sērpiņu pilskalns

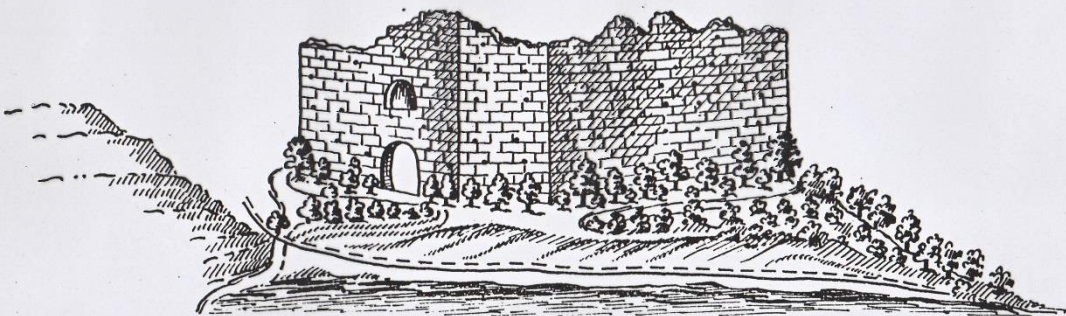
*Kalnā kādreiz stāvējusi stalta pils, kurā valdījis
bargs kungs, kas saviem kalpiem pat svētdienās
licis vergot.*

Demenes Robežnieku pilskalns

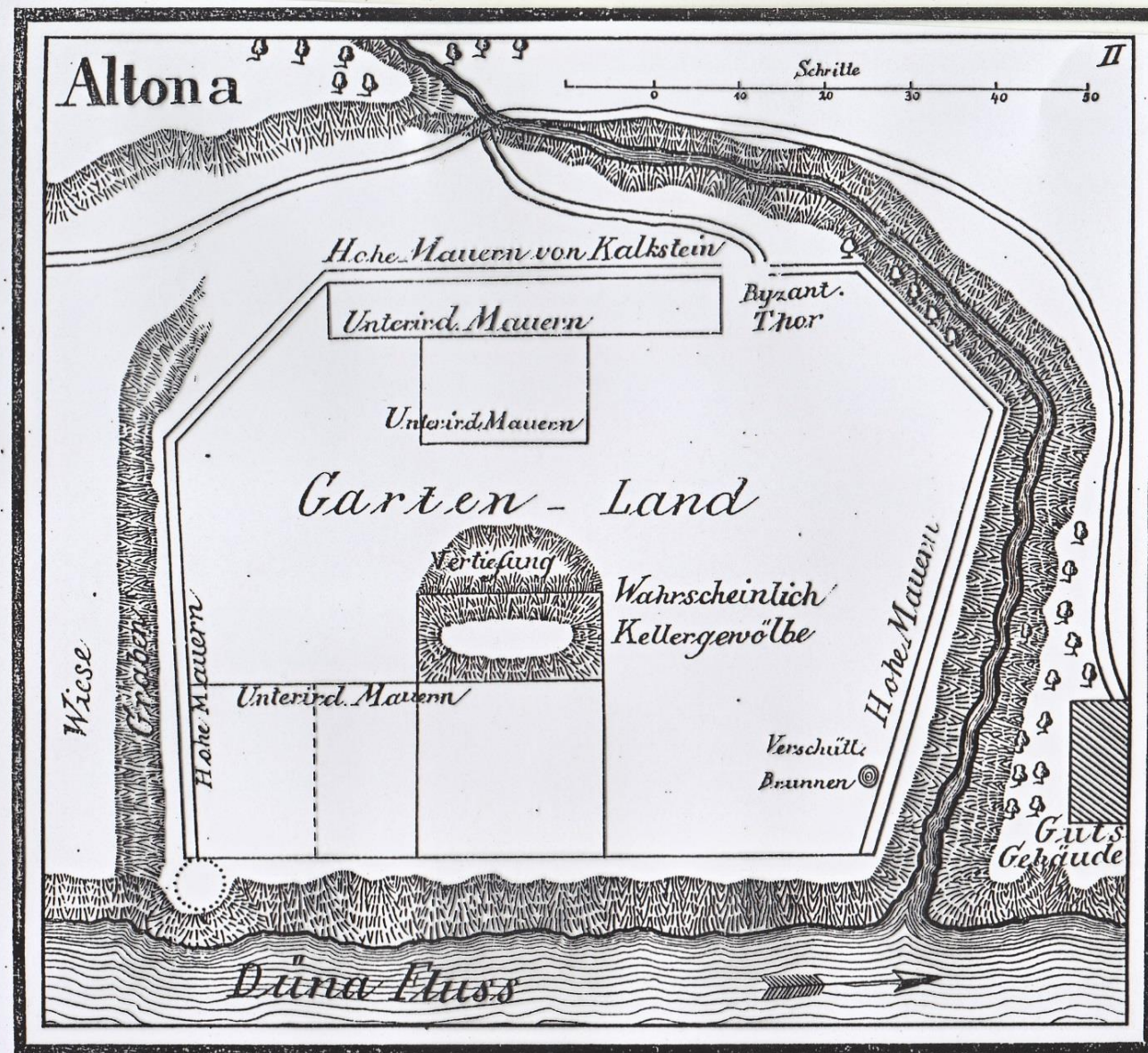

Altenes viduslaiku pils

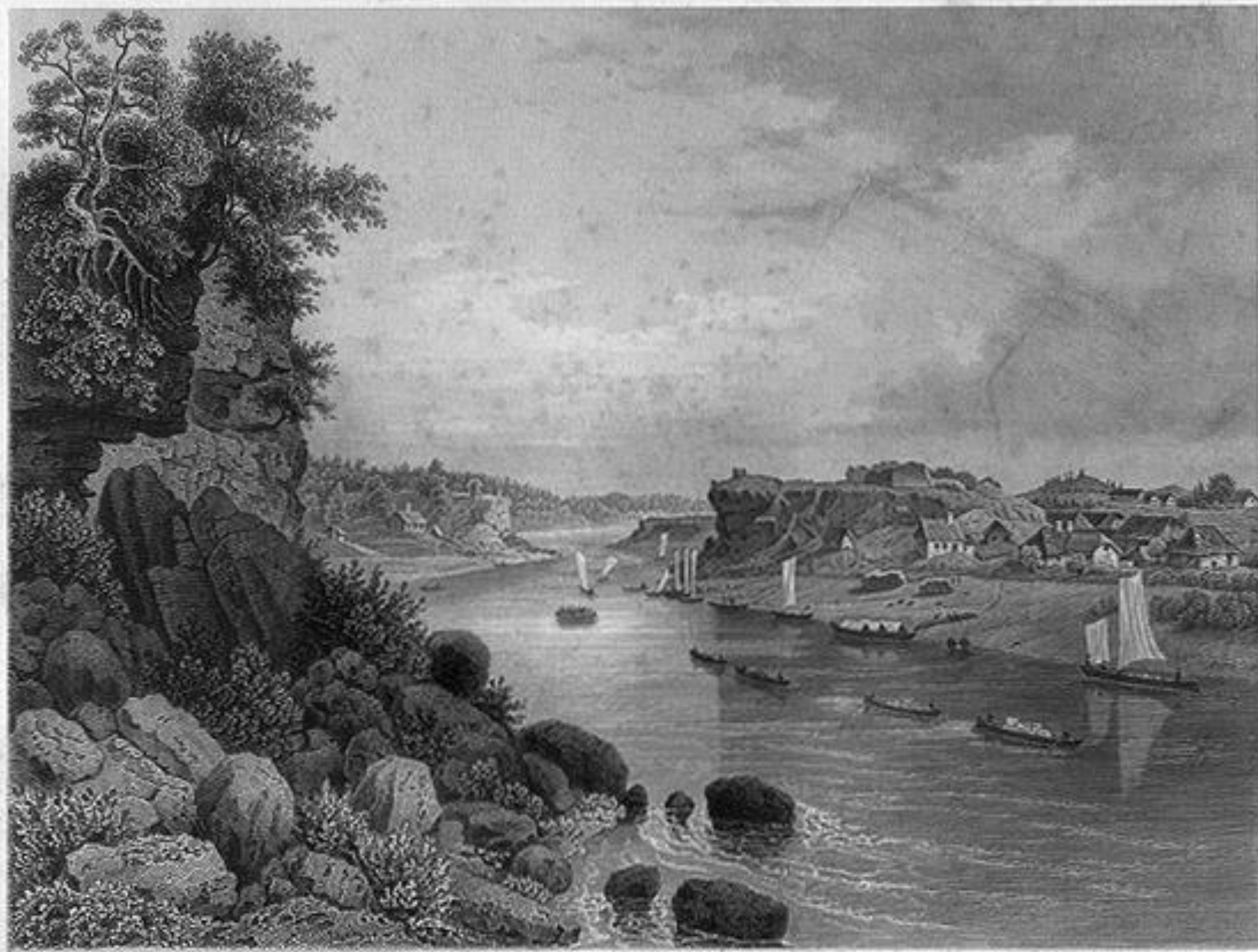
ALTENE

Altenes pilsdrupas 19. gs. sākumā. Pēc M. Paulūči albuma.

2. att. K. Lēvisa of Menara publicēlais Altenes pils novietnes plāns.

W. L. Schwanke del.

Rich. K. Bruck v. G. Lange sculp.

DIE DÜNA UND SCHLOSS SĒLPILS.
IN KURLAND

Sēlpils viduslaiku
pils

Izmantojamā literatūra

- M. Atgāzis. Sēlpils Spietiņu apmetne un tās laiks. *Pētījumi sēļu senatnē. Rakstu krājums.* – Rīga: Latvijas Nacionālais vēstures muzejs, 2006. – 11.-28.lpp.
- A. Bielenstein. Reisesskizen aus dem Oberlande. *Baltische Monatsschrift.* Bd.29. - 1882. - S.569.-590., 611.-644., 707.-743.
- A. Bīlenstein. Kurzemes augšgalā. *Latviešu Avīzes.* 1883. - Nr.Nr.1.-8., 10.
- E. Brastiņš. *Latvijas pilskalni. Zemgale un Augšzeme.* - Rīga: Pieminekļu valde, 1926.
- J. Graudonis. Altene. *Arheoloģija un etnogrāfija.* XIV laid. – Rīga: Zinātne, 1983. - 40.-85.lpp.
- J. Graudonis. Par Sēlijas pilskalnu apdzīvotību. *Latvijas Zinātņu Akadēmijas Vēstis. A daļa.* 2001. 55.sēj. Nr.5./6.(616./617.). – 52.-62.lpp.
- A. Simniškytė. *Geležies amžius sėloje.* – Vilnius: Diemedžio leidykla, 2013.
- A. Stubavs. Arheoloģiskie pētījumi Ritē (1976. - 1979.g.). *Zinātniskās atskaites sesijas materiāli par arheologu un etnogrāfu 1979.gada pētījumu rezultātiem.* – Rīga: Zinātne, 1980. - 91.-96.lpp.
- E. Šnore. Dignājas pilskalns (īss pārskats par 1939.g. izrakumiem). *Senatne un Māksla.* 1939. IV laid. - 46.-64.lpp.
- E. Šnore, A. Zariņa. *Senā Sēlpils.* – Rīga: Zinātne, 1980.
- J. Urtāns. *Augšzemes pilskalni.* – Nordik, 2006.
- A. Vasks. Dignājas pilskalna apmetne. *Zinātniskās atskaites sesijas materiāli par arheologu un etnogrāfu 1990. un 1991.gada pētījumu rezultātiem. Arheoloģija.* – Rīga: Zinātne, 1992. - 107.-109.lpp.
- I. Zagorska. *Senie ziemeļbriežu mednieki Latvijā.* - Zinātne, 2012.

Interreg

Latvija–Lietuva

Eiropas Reģionālās attīstības fonds

EIROPAS SAVIENĪBA

LLI-187 “Starptautiskais kultūras
maršruts “Baltu ceļš” / “Balts'
Road”

Paldies ...

Juris Urtāns

E-mail: urtans@lka.edu.lv

E-mail: urtans@mantojums.lv

Mob.tel. 29485326

**Skats no Sēlpils
pilsdrupām uz Daugavu
un Oļiņkalnu**